

PŘÍPRAVA NA SVĚT ČTENÍ

Učit se číst není jen o písmenkách. Čtení je složitý a dlouho se vyvíjející proces, který vyžaduje souhru celé řady schopností a dovedností. Klíčovou roli v tomto ohledu hraje jazyk a řeč. Velmi zjednodušeně bychom tak mohli říci, že dítě na čtení nejlépe připravíte, když si s ním povídáte, hraje jazykové hry a čtete mu. Rodina hraje v tomto ohledu spolu s mateřskou školou velmi významnou roli.

Jaký je rozdíl mezi řečí a jazykem? Řeč představuje zvukovou stránku jazyka – jak mluvíme a vyslovujeme slova. Jazyk pak to, jak jsou slova užívána k vyjádření myšlenek.

Co by mělo dítě, které se chystá k zápisu, umět?

- Vyslovovat správně všechny hlásky;
- představit sebe i své nejbližší;
- rozložit slovo na slabiky;
- pojmenovat běžné věci, které dítě obklopují;
- označit hlásku na začátku slova, případně také na konci;
- rozumět pokynům dospělého;
- vytvořit rým k zadanému slovu;
- komunikovat a respektovat pravidla rozhovoru;
- mluvit gramaticky správně a celými větami;
- mít základní představu o principech psaného textu – čte se zleva doprava, shora dolů.
- vyprávět krátký příběh nebo zážitek;

Některé dílčí dovednosti jsou důležité pro čtení slov (technickou stránku čtení), jiné spíše pro porozumění textu. V mateřských školách se cílenému rozvoji obou oblastí věnují, v mnohých z nich pak v případě potřeby nabízejí vybraným dětem účast ve specializovaném programu zaměřeném na trénink jazykových dovedností. I tak je však žádoucí v přirozené komunikaci a hravou formou rozvíjet jazykové dovednosti dítěte i mimo školní prostředí.

✓ Příprava na čtení slov – hra se zvuky

Jedním z klíčových kroků na cestě k plynulému čtení je zaměřit se na rozvoj **fonologického uvědomění**. To znamená na to, aby dítě bylo schopné vnímat, rozlišovat, ale také si pohrát se zvuky mluvené řeči: říci, na co slovo končí, na co začíná, doplnit rým nebo vyslovit slovo po slabikách či hláskách.

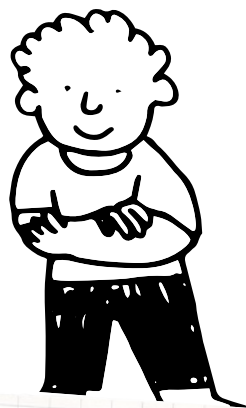
Proč je fonologické uvědomění důležité? Výzkumy napříč evropskými jazyky ukazují, že tato dovednost úzce souvisí s úspěšným rozvojem čtení slov. Zároveň je doloženo, že v případě oslabení je možné tuto dovednost trénovat a že podpora rozvoje fonologického uvědomění ovlivňuje čtenářský výkon na dlouhou dobu.

Jak se fonologické uvědomění vyvíjí? Vývoj fonologického uvědomování probíhá od větších celků až po nejmenší zvukové jednotky slov – hlásky. I když se jednotlivé fáze překrývají, je třeba tyto linie vývoje respektovat. Dítě například jen těžko bude izolovat hlásky, když není schopno rozložit slova na slabiky. Úkoly na procvičování proto uvádíme od jednodušší úrovně ke složitější.

Jak na to? Jak rozvíjet schopnost hrát si se zvuky řeči?

Cvičení s rýmy

- Zpočátku je vhodné využívat básničky v dětských leporelech. Děti pouze vymýšlejí vhodná slova, která se rýmují (Byla jedna babka, prodávala...).
- Následně při tréninku postupujte od rozpoznávání s obrázkem (Se slovem rýč se rýmuje míč, nebo tráva?) k rozpoznávání bez obrázku a dále k produkci, tedy pojmenování (Se slovem rýč se rýmuje...? Co myslíš, napadá tě nějaké slovo?)

Slabikování

- Vytleskávejte s dětmi rytmicky slova po slabikách, můžete si s nimi zahrát i hru na roboty: Bu-de-me ted' mlu-vit ja-ko ro-bo-ti.
- Jak rýmy, tak slabiky se přirozeně trénují pomocí říkanek a rozpočítadel.
- Postupně můžete s dětmi zkusit určování první slabiky (ko-šík, ko-loběžka).

Všimněte si rozdílů mezi hláskami a trénujte jejich izolaci

- Co myslíš, říkám stejná slova, nebo různá? Důl-sůl, díky-dýky, být-byt.
- Co začíná na L? Les, nebo nos? Vyber obrázky slov, která začínají na P. Na co začíná slovo pes? Co slyšíš úplně na začátku? A co na konci?
- Výhodné je využívat k určování první hlásky slova, která začínají na sykavky, protože je můžeme dobře zvýraznit a dětem tak zpočátku trochu pomoci.

Úkoly lze ztížit výběrem méně známých slov nebo slov s těžší hláskovou strukturou, například souhláskovým shlukem (čáp jako jednoduché slovo vs. strom jako slovo se souhláskovým shlukem str).

Důležitá je také výslovnost. I ta významně ovlivňuje rozvoj čtení a psaní. Při nesprávné výslovnosti většího množství hlásek je možné se na logopeda obrátit už ve čtyřech letech. V případě, že nesprávně vyslovuje dítě, které nastupuje do posledního roku mateřské školy, je na místě oslovit logopeda nejlépe hned v září.

Děti často nesprávně vyslovují nejen L, R a Ř, ale velmi často také nesprávně vyslovují a používají sykavky (C/Č, Z/Ž, S/Š). Logoped dítě vyšetří a rozhodne o dalším postupu. Nečekejte však zázraky, jednorázovou návštěvou u odborníka se obtíže neodstraní. Na úpravě výslovnosti je třeba pracovat. K logopedovi budete pravděpodobně pravidelně docházet a na doma budete dostávat cvičení ke každodennímu, ale krátkému procvičování.

Zaměřeno na porozumění

Pro porozumění textu je potřeba rozvíjet další jazykové oblasti: slovní zásobu a gramatiku.

Povídání si a vyprávění

- ✔ **Sdílejte s dítětem své zážitky a pocity, popisujte události a situace kolem vás.**
- ✔ **Pojmenovávejte společně s dítětem předměty, činnosti a vlastnosti z vašeho okolí.**
- ✔ **Podporujte dítě v samostatném vyprávění, kladte mu otázky.**

Vyprávění můžete opřít o obrázky. Pokud je jich k události nebo příběhu více, můžete nechat dítě obrázky nejprve seřadit. Jednoduché obrázky k vyprávění příběhu lze získat třeba rozstříháním komiksu z dětského časopisu. Dítě pak jednotlivé obrázky řadí a komentuje děj.

Povídání si a vyprávění

Společné čtení je přínosné hned z několika důvodů.

- ✔ Už jen čas trávený společně je velmi důležitý a nenahraditelný pro utváření vašeho vzájemného vztahu.
- ✔ Poslechem dítě rozvíjí své poznávací schopnosti, slovní zásobu, tvarosloví i větnou stavbu, ale také například soustředění nebo svou fantazii a kreativitu.

- ✓ Společné chvíle nad knihou lze využít k diskuzi o nejrůznějších tématech, ale také k trénování čtenářských strategií, jako je například předvídání (O čem asi bude tato knížka? Co myslíš, že se stane teď?), shrnutí (O čem ten příběh byl? Co se tam stalo?), vysuzování (Proč myslíš, že tam šel?). Čtenářské strategie posilují porozumění a připravují děti na práci s textem v budoucnu.
- ✓ Zkušenosti dítěte s knihou přispívají k porozumění principům psaného textu (kde je začátek a kde konec knihy/stránky, v jakém směru se text čte).
- ✓ Společné čtení napomáhá budovat pozitivní vztah ke čtenářství. Dítě se učí vnímat čtení jako příjemnou aktivitu, knihy pak jako zdroj zábavy a poznání.

Budování pozitivního vztahu ke čtení a knihám

- ✓ Vytvořte doma příjemné prostředí pro čtení. Mějte k dispozici dostatek knih a časopisů. Jděte příkladem, čtěte si a sdílejte s dítětem svůj zájem o čtení. Povídejte si o tom, o čem čtete.
- ✓ Umožněte dítěti vybírat si knihy, které ho zajímají, ať už při koupi, nebo při zapůjčení v knihovně. Ukazujte dítěti, že knížky mohou být výbornými dárky.

Otázky a odpovědi

Mám dítě učit číst?

Pokud má dítě o písmena zájem, tak ho určitě neodbyvejte. Nemusíte se bát, že by se pak kvůli tomu ve škole nudilo. Pro učitelky není úplně výjimečné, že mají ve třídě děti, které umí číst ještě před vstupem do školy.

Jsou připravené procvičování i úkoly individualizovat dle aktuální úrovně čtení. Jinak ale není třeba dítě cíleně písmena učit.

Co mám dělat, když chce dítě předčítat/vyprávět stejný příběh dokola?

V tomto věku jde o častý požadavek dětí. Zvláště, pokud je čtení spojeno s usínáním, je tato opakující se aktivita (rituál) uklidňujícím způsobem a mírní napětí. Je dobré nabízet i jiné tituly nebo texty, ale nijak na tom netrvejte.

Mé dítě o knížky ani čtení nejeví zájem. Raději sleduje nějaké pořady nebo hraje počítačové hry.

Většina dětí čtení jistě přivítá. Může se ale stát, že některé nebude mít o čtení zájem a nevydrží vás při čtení poslouchat. Je na vás přemýšlet, proč tomu tak je. Není čas na čtení přeci jen neúměrně dlouhý vzhledem k věku dítěte? Roli zde může hrát i výběr knihy. Tak nebo onak na čtení nerezignujte. Můžete zkusit najít knížku, která se vztahuje k oblíbenému pořadu, případně si nejprve o hře nebo pořadu jen povídat. Postupně pak podle zájmu můžete vybírat a nabízet knihy a příběhy s podobným tématem. Je však třeba dávat si pozor na vyjednávání typu „ted' si budeme číst, a pokud to vydržíš, budeš moct zpátky na tablet/televizi“. Dáváme tak zprávu, že čtení je něco, co se musí vytrpět, a teprve po něm přijde odměna. Odměnou může být výběr tématu nebo knihy pro příští čtení, záložka do knihy, společné kreslení obrázku o přečteném a podobně. I zde platí to, co u jiných činností: pomůže pravidelnost a předem domluvený a vymezený čas.

Jak s poslechem audioknih?

Poslech audioknih je jistě dobrým doplňkem, neměl by však nahradit předčítání. Společné čtení umožňuje reagovat na dítě – na jeho otázky, ale také únavu nebo potřebu něco dovysvětlit, shrnout, ujasnit si a podobně.

! Sledovat **vývoj řečových a jazykových dovedností** dítěte je pro rozvoj čtenářských dovedností velmi důležité. Pokud má dítě v nějaké z popisovaných oblastí výraznější obtíže, a to i přes snahu vybrané dovednosti nacvičit, neváhejte se poradit v mateřské škole, případně navštivte logopeda. **Dnes se již nedoporučuje čekat**, zda se nějaké obtíže samy spraví. Víme, že **efektivní je včasný trénink** – čím dříve, tím lépe. Někdy stačí jen několik úloh k procvičení, jindy je potřeba intenzivnější a déletrvající péče. Při nácviku dodržujte zásadu krátce, ale každý den. Je třeba být trpěliví a chválit i malé pokroky!

!